

JÓZEF IGNACY KRASZEWSKI

(Juozapas Ignacas Kraševskis)

Juozapas Ignatas Kraševskis gimė 1812 m. Romanove, Gardino gub., religiškai ir patriarchališkai nusiteikusiame bajorų šeimoje. Baigęs Svisločės gimnaziją, 1830 m. įstojo į Vilniaus universitetą ir studijavo literatūrą ir istoriją, tačiau tų pačių metų gruodžio mėn. buvo rusų suimtas ir tik 1832 m. kovo mėn. paleistas. Priverstas apsigyventi Vilniuje, pradėjo domėtis Vilniaus miesto istorija. Iš Vilniaus jis išvyko 1833 m. ir, savo tėvo verčiamas, 20 metų išgyveno iš pradžių Gudijoje, o paskui Volynijoje. Nenoromis ūkininkaudamas, jis tačiau gerai pažino kaimo gyvenimą ir iš įgyto patyrimo parašė keletą romanų.

1837–1839 m. Kraševskis parašė daug literatūrinių ir istorinių studijų, kurias atspaudė lenkų savaitraštis *Tygodnik Petersburski*. 1841 m. jis įsteigė konservatyvios pakraipos žurnalą *Athenaeum*, nors to laikotarpio savo romanuose jis su didele užuojauta vaizdavo nužmogėjusių dvarininkų skriaudžiamus baudžiauninkus. Tačiau kartu su tuo Kr. idealizavo smulkią bajoriją ir joje matė lenkų tautos išganymą, nes ji buvo išlaikiusi savo tikėjimą. Norėdamas išmokslinti savo vaikus, 1853 m. jis apsigyveno Žitomire, kur ėjo teatro direktoriaus pareigas ir kartu darbavosi įvairiose komisijose, siekdamas baudžiovos panaikinimo. Taip pat Kraševskis buvo ir Žitomiro mokyklų inspektorium. 1860 m. jam buvo pasiūlytos Varšuvos dienraščio *Gazeta Codzienna* vyriausio redaktoriaus pareigos. Jį beredaguodamas, jis pakėlė jo lygį ir gausių skaitytojų buvo labai vertinamas, nes gynė visų piliečių teisių lygybę, tikėjimo ir mokslo laisvę. Nepaisydamas varginančio darbo redakcijoje, Kraševskis parašė daugybę romanų, W. Syrokmlės biografiją, dvi komedijas ir istorinę dramą. Dėl jo Rusijai priešingų idėjų ir politikos Varšuvos generalinis gubernatorius 1863 m. jį ištrėmė iš krašto.

Kraševskis apsigyveno Drezdene, kur gyveno daug lenkų emigrantų, ir ten išgyveno beveik 20 metų. 1879 m. Krokuvėje buvo švenčiamas 50 metų jo literatūrinės veiklos jubiliejus. Tas jubiliejus buvo triumfas rašytojui, kuris palengva patapo visos Lenkijos auklėtoju ir patarėju.

Drezdene Kraševskis neturėjo tos daugybės darbų, kuriais buvo apsikrovęs Varšuvoje. Čia jis galėjo daugiau atsidėti literatūrai ir savo tautos vadovavimui, neapleisdamas nei muzikos, nei tapybos, nei politikos, nei milžiniškos korespondencijos, jau neimant dėmesin to laiko, kurį jis skirdavo skaitybai. Beveik visad sergąs, silpnos sveikatos, jis darbu gelbėdavos nuo ligų, bendradarbiaudamas su visais svarbiais Poznanės, Krokuvos, Lvovo ir Varšuvos žurnalais, kasmet parašydamas dešimtį ar dvidešimtį tomų romanų, istorinių bei kitokių studijų. Drezdene Kraševskis parašė ir vieną savo geriausių romanų *Morituri* (1874–1875), kuriame atvaizdavo žymios aristokratinės šeimos nuosmukį, tuo pačiu simboliškai pavaizduodamas ir visą aristokratiją, nesugebėjusią prisitaikinti prie naujų gyvenimo sąlygų.

Begyvendamas tremtyje ir neturėdamas sąlyčio su žmonėmis, kuriuos jis norėjo atvaizduoti, Kraševskis pasuko į praeitį. Istorija jį visad viliojo. Drezdene archyvuose buvo daug medžiagos apie Saksonijos ir Lenkijos karalius Augustą II ir Augustą III. Tai jam leido parašyti daugelį gerų romanų kaip, pvz., *Groviéné Cosel* (1874) ir *Brühl* (1875). Didelis jo istorinių romanų pasisekimas paskatino jį parašyti ciklą romanų, kurie apimtų Lenkijos istoriją nuo jos pradžios iki XVIII šimtmečio. Jau būdamas 60 m. amžiaus, tą projektą jis įvykdė per dešimtį metų 29 romanais, kurių geriausias yra *Stara baśń* (Sena pasaka). Jis iškelia pavojų, koks gresia tautai, nesugebančiai vieningai kovoti prieš vokiečių užmačias. Kartu su tuo Kraševskis dar parašė labai vertingą romaną *Roma Nerono laikais*.

Toji labai gyva Kraševskio veikla buvo staiga nutraukta, kai jis 1883 m. buvo suimtas. Apkaltintas šnipinėjimu Pancūzijos naudai, Kraševskis buvo nuteistas trims metams tvirtovės Magdeburge. Žymių Europos asmenų užtariamas, 1885 m. buvo išleistas. Kraševskis, kurio sveikata visad buvo silpna, dabar jau sukakęs 71 metų. Su visiškai pairusia sveikata jis atvyko į Šveicariją ir 1885 m. kovo 19 d. mirė Genevoje.

Kraševskis lietuvių branginamas ir vertinamas dėl jo parodytos meilės lietuvių tautai ir susidomėjimo Lietuvos istorija. Begyvendamas Vilniuje, jis surinkęs medžiagos paskelbė Vilniaus miesto istorijos (*Wilno od początków jego do roku 1750*) 4 tomas, 1840–1842. Tą darbą jis dirbo 10 metų. Juo nusipelnė pagyrimą, nes surinko daugybę spausdintų ir rankraštinų šaltinių ir todėl ligi šios dienos jis neprarado savo vertės. Turėdamas daugybę medžiagos, pradėjo rašyti Lietuvos istoriją. 1847 ir 1850 m. pasirodė: *Litwa. T I. Starożytnie dzieje, ustawy, język, wiara, obyczaje, pieśni, przysłowia*, Warszawa, 1847. T II. *Historja od początku XIII w. do 1386 r.* Warszawa, 1850. Darbo baigmę sudaro: *Litwa za Witolda (1849) opowiadania historyczne*. Lietuvos istoriją Kraševskis rėmė Narbuto ir Voigto tyrimais. Dabartiniu metu toji istorija jau paseno. Geriausia iš jų – *Litwa za Witolda*, kurioje tinkamai ir išjaustai apibūdintas Vytautas. Šitie veikalai buvo svarbūs žinių šaltiniai apie Lietuvą ir lietuvius, nes juose buvo duota ne tik Lietuvos istorija, bet taip pat ir platus aprašymas lietuvių kalbos, papročių, padavimų, senovės lietuvių būdo, mitologijos ir dainų. Savo poezijoje Kraševskis davė ir lietuviškom temom parašytų kūrinių, kaip, pvz. „Biruta“, „Keistut“, „Ryngola“, „Dziewięć pokoleń Litwy“ – Lietuvių devynios giminės. Visi tie darbai sudaro lyg ir papildymą didžiųjų iš lietuvių praeities poemų, sukurtų 1838–1844 m.

Veiksniai, Kraševskį paskatinę ta kryptimi pasukti savo kūrybą, buvo ne tik A. Mickevičiaus *Gražinos* ir Strijkowskio (Strijkovskio) kronikos skaitymas, bet ir susipažinimas su Lietuvos istorija, berašant Vilniaus miesto istoriją, pradėtą dar 1831 m., Narbuto *Dzieje narodu litewskiego* pasirodymas ir, be to, bendras tuo metu susidomėjimas priešistoriniais slavų laikais. Kraševskis Lietuvos istorijoje žiūrėjo poezijoje dar nepanaudotą medžiagą ir sprendė, kad tuo jis pasitarnaus savo literatūrai, o sau nusipelnys įžymesnę vietą bei pagarbą.

Tos didžiulės apysakos visumą, turėjusią sudaryti herojinį epą, poetas pavadino vienu bendru *Anafieles* vardu, turėjusį, anot Narbuto paduotos iš Kretingos apylinkės liaudies tradicijos, reikšti statų kalną, į kurį po mirties vėlės turi nagais įkopti ir kalno viršūnėje atsistoti, belaukdamos dievų teismo. Atrodo, kad Narbutas, nemokėdamas lietuvių kalbos, žodį Anapilis pavadino „Anafieles“, ar gal jam kas Anapilį klaidingai užrašė „Anafieles“ vardu. Kraševskis „Anafieles“ (Anapilį) sutapatino su Lietuvos rojum, kuriame jo didvyriai po mirties amžinai laimingai gyvena. Kaip Lietuvos didvyriai tą rojų pasiekia, turėjo parodyti ši trilogija.

Šią temą pasirinkti Kraševskį paskatino polinkis pasiduoti gyvenamos valandos srovei, taip pat jausminis smalsumas. Lengvatikiškai gryna tiesa palaikė Strijkowskio ir Narbuto paduodamas smulkmenas, iš jų kūrė papildomus bruožus ir pavidalus, galvodamas, kad jis intuityviai atspėja ir atskleidžia niekam nežinomą tikrovę, jei ne faktinę, tai dingusių tikėjimų bei tradicijų.

Savo 1842 m. Vilniuje paskelbtose *Studje literackie* Kraševskis rašo, kad „istorinė poezija turi vaizduoti tam tikrą laikotarpį, pakeltą į idealą, į aukščiausią laipsnį, kaip senovės epas“. Tad atitinkamai tai sampratai ir savo gabumams Kraševskis pasakoja, neįstengdamas apvaldyti savo didžiulės poemos turinio ir įsigilinti į antgamtinį pasaulį, į liaudies tikėjimą ir tradicijas, patampa ne įsijaučiančiu dainium, bet pasakotoju, vadovu, mus įvesdamas į tą pasaulį, vaizduojantį jo rūpestingus dievus, didvyrius, karius, kunigus; vaizduodamas įvairius įvykius bei nuotykius, tuos pasakojimus perpindamas gražiomis dainomis, bet nesugebėdamas tom būtybėm suteikti gyvybės, didvyriškumo, antgamtinės jėgos ir grėsmės arba žmogiškos šilumos. Daugybė smulkmenų, plastiški aprašymai negrupuojami apie vieną kurį reikšmingą faktą, vieną, visą veikalą apimančią būtybę, ir taip jie išsibarsto skaitytojo galvoje. Didvyrių nuotykių ir išgyvenimų čia tarnauja siūlu, mechaniškai sujungiančiu paveikslus ir aprašymus, apibūdinančius to laikotarpio kultūrinius santykius. Fantastiški įvykiai ir darbai, ryškiai neišriedantieji iš vieno reikšmingo užmanymo, nesužadina mumyse įsitikinimo apie nepaprastumą ir didvyriškumą tiek Vitolio, tiek Mindaugo, o galiausiai ir Vytauto,

kurio svarbiausi gyvenimo metai ir nuopelnai, kaip, pvz., Žalgirio kautynių laimėjimas, neįeina į poemos apimtį.

Vitolio rauda, kaip pirmoji visumos dalis (*Anafieles* – dainos iš Lietuvos padavimų. Giesmė pirmoji, Wilno, 1840, 252 p. Antras leidimas, perdirbtas ir padidintas, su 50 dail. W. Smakausko raižinių ir St. Moniuškos muzika dainom ir raudom, Vilnius, 1846, VIII – 284 p. ir 8 gaidų lapais), visa sukurta poeto vaizduotės, pasiremiant Narbuto žiniomis apie Lietuvos mitologiją ir tikėjimą pagonybės laikais. Svarbiausias jos motyvas – Perkūno pyktis Ramojui, Vitolio tėvui, dėl santykių su deive Milda ir dėl jos kylančių persekiojimų, kuriuos vykdo Graitas, vėjų dievas. Ramojus, bekovodamas su Graitu, nusizudo, o Vitolis, kurį motina paslepia pas kaimiečius, Krivių Krivaičio auklėjamas sužino apie Lietuvos pradžią, devynias jos gentis, tikėjimo apeigas. Prieš savanorišką krivės mirtį ant laužo, Vitolis gauna iš jo stebuklingą kalaviją ir su juo vyksta į pasaulį. Graitas nuolat tyko Vitolio ir su juo kovoja. Milda ateina sūnui į pagalbą. Vitolis, sutikęs gražią kaimietę, susituokia su ja, tačiau vestuvių dieną rūstus Perkūnas nutrenkia jaunavedžius; bet jie, dievų lėmimu, pavirsta ereliais ir gyvena, ligi gimsta sūnus Lizdeika. Tada, atgavę žmogišką pavidalą, vyksta į rytų šalį.

Vitolio rauda vienų kritikų buvo karštai sveikinama bei giriama, tačiau kiti ją įvertino neigiamai. Betgi ji susilaukė antro leidimo. Iš joje esamų dainų St. Moniuško sukūrė gražią kantatą „Milda“ (1858). Netrukus pasirodė rusų kalba vertimas (1841), o po 40 metų – vokiečių kalba (1879) ir galiausiai lietuvių kalba 1881 m.¹

Antroji dalis, *Mindaugas* (Wilno, 1843, 336 p.), savo pagrindinėm ypatybėm nesiskiria nuo pirmosios, ir yra Lietuvos karaliaus Mindaugo gyvenimo aprašymas; čia kronikininko kruopštumu prikrauta smulkmenų, bet be didesnio įsigilinimo į to valdovo sielą ir neišryškinus to valdovo gyvenimo metu susikirtusių dorovinių ir kultūrinių vertybių: pagoniško ir krikščioniško pasaulių. Tačiau daugumas vertintojų veikalą gyrė, o pats Kraševskis jį laikė savo geriausiu kūrinium.

Paskutinioji, trečioji dalis – *Vytauto kovos*, buvo parašyta 1844 m. ir laikoma pačia silpniausia. Tai yra kronikinis, chronologinis išdavysčių, nuodijimų, tikėjimų ir kovų pasakojimas. Antraštelėje pažymėtos kovos čia vadina kuklų vaidmenį. Kritikų tyla ir skaitytojų abejingumas įtikino autorių, kad jis veltui kopė į *Anafielį*.

Mūsų žymaus mokslininko J. Lebedžio teigimu, *Vitolio rauda* esanti žymiai pranašesnė už abi kitas dalis. „Kraševskis „Vitolio raudoje“ pasirodė originalus, joje beveik viską teko jam pačiam sugalvoti: reikėjo supinti medžiagą, neturint nė vieno viską jungiančio siūlo. Abejose paskutinėse dalyse autorius turėjo kronikas, istorijas. Visa buvo duota, tereikėjo medžiagą sutvarkyti, įsijausti į epochos dvasią, pajusti jos paslaptinę pulsą ir tą gyvenimą meno kūrinium užfiksuoti.“²

Kraševskio *Vitolio rauda* buvo kelių lietuvių kartų labai mėgstamas veikalas. Mikšas *Aušroje* (1883, Nr. 1) rašė, kad ji mums turinti tokios pat vertės, kaip graikams *Odiseja* su *Iliada*, romėnams *Eneida*, žydams Senasis Testamentas, krikščionims Naujasis. Vaižganto nuomone, Mikšo recenzija visais atžvilgiais teisinga, tik palyginimas su Evangelija esąs nelaimingas ir netikęs. Vaižgantas sakosi drįstąs *Vitolio raudą* vadinti tautos epu. Tuo būdu lietuviai turi savo epą, kurs esąs „labai originalus, labai kilnus, labai idėjingas“³. M. Miškinis *Lietuvių literatūros vadovėlyje* sako, kad „Anafieles“ Lietuvos praeities idealizacija pasiekė savo viršūnę. Šiuo atžvilgiu Kraševskis pralenkė visus, kurie anksčiau ar vėliau rašė lietuvių kalba apie Lietuvą“⁴.

Šia proga dera pažymėti, kad J. A. W. Lietuvis, *Vitolio Raudos* vertėjas, tai aušrininkas Andrius Jonas Vištelis (Višteliauskas) (1837–1919), atliko didelį darbą, ne tik abi *Vitolio raudos* dalis išversdamas, bet ir vertimą aprūpindamas prakalba, užbaigos žodžiu ir retesnių žodžių žodynėliu. Be įvairių religinio turinio veikalų vertimų, *Vitolio rauda* buvo pirmas stambaus grynai literatūrinio

¹ Witoliorauda. Giesmė isz padawimu Lietuvos per J. I. Kraszewski lenkiskzai suraszyta. Lietuwuszkaiz iszgulde su isreiszkimais nepaprastu zodziu J. A. W. Lietuwis. Pierma dalis. Poznaniuje kasztu dro J. I. Kraszewskio. Spaustuwej wardu J. I. Kraszewskio (dro W. Lebinskio) 1881. Antra Dalis 1882. P. 320.

² J. Lebedys. Lituaniistikos baruose, I. P. 348.

³ J. Tumas-Vaižgantas. Lietuvių literatūros paskaitos. Aušrininkų grupė, Kaunas, 1939. P. 41–43.

⁴ M. Miškinis. Lietuvių literatūra, Kaunas, 1939. P. 171.

kūrinio vertimas į lietuvių kalbą. Be to, įsidėmėtina, paties vertėjo lėšom išleistas (540 egz. už 600 markių, iš kurių tik pusė jam begrįžo). Vištelio vertimas nūdien sunkiai paskaitomas ir suprantamas. Jį skaitydami, matome, kokią milžinišką pažangą mūsų rašomoji kalba padarė per tą, palyginti, trumpą laiką, atsikratydama visokių barbarizmų ir slavybių (Plačiau apie A. Vištelį žiūr. L. *Enciklopedija XXXIV* t. 362–363 p. ir Pr. Naujokaičio *Lietuvių lit. istorija*, I. t. 385–386 p.).

Antrą kartą *Vitolio raudą* (tik pirmą jos dalį) išvertė Faustas Kirša ir 1924 m. išleido Kaune. Šio F. Kiršos vertimo man nepavyko JAV gauti. Jį recenzavęs 1924 m. *Švietimo Darbo* Nr. 12. J. Jablonskis rado „devynias galybes“ kalbos klaidų, ir todėl Švietimo ministerija jo neleido laikyti mokyklų knygynėliuose. Trečias, sutrumpintas V. R. vertimas buvo J. Talmanto išleistas Kaune 1925 m. Taip pat ir jis JAV nerandamas. Tuo būdu šis mano V. R. vertimas (atliktas prel. J. Karaliui prašant) bus jau ketvirtas. Nors literatūrinė V. R. vertė nėra didelė, tačiau dar ir dabar mus žavi romantinis senovės Lietuvos vaizdavimas, ypač kai jis idealizuoja senovės lietuvių dorybes.

Kraševskis lietuviška istorine tema parašė dar ir romaną *Kunigas* (1881), kuriame davė XIV šimt. pagoniškos Lietuvos paveikslą ir atvaizdavo jos kovas su kryžiuočiais (lietuviškas vertimas 1908).

Kraševskis ne tik nuoširdžiai domėjosi Lietuva ir jos reikalais, bet ir atidžiai sekė visą Lietuvos kultūrinį ir literatūrinį gyvenimą, palaikė draugiškus santykius su atskirais lietuvių rašytojais ir visuomenės veikėjais (A. Vištelium, L. Jucevičium ir kt). Jam čia pasitarnavo ir šioks toks lietuvių kalbos mokėjimas.

Tad nenuostabu, kad mūsų tautos atgimimo laikotarpiu Kraševskis, kaip Lietuvos praeities idealizuotojas, buvo labai populiarus. XIX a. antroje pusėje jis turėjo nemažą poveikį atskirų lietuvių poetų ir rašytojų veiklai ir kūrybai (A. Baranauskui, Maironiui, L. Girai, M. Šiauleniškiui, V. Krėvei)⁵.

Iš visų lenkų rašytojų Kraševskis buvo vaisingiausias. Jis parašė ir išleido 600 tomų raštų, neimant dėmesin daugybės laišku, paskelbtų žurnaluose ir dienraščiuose, nekalbant apie privačius laiškus, sudarančius keliasdešimt tūkstančių vienetų. Šiuo atžvilgiu pasaulinėje literatūroje jam turi užleisti pirmą vietą ispanas Lope de Vega, prancūzai Voltaire (Volteras) ir Aleksandras Dumas (Diuma), tėvas. Kaip darbo milžiną, neturintį sau lygaus Lenkijos istorijoje, lenkai jį labai gerbia ir vertina.

Kraševskis savo romanus rašė nuostabiai greit. Kai kuriuos parašė per 5–8 dienas. Dviejų tomų romaną *Psiawiara* parašė per 17 dienų. Jo romanai-apysakos dažniausiai vienetomis (106), 63 dvitomis, 3 tritomis, 4 keturtomis ir vienas šešiatomis. Jis buvo labai pastabus, iš tikrovės stebėjimų surinko nepaprastai gausią medžiagą savo veikalams. Kraševskio vaizduotė buvo ypač turtinga. Jo kūrybingumas tryško iš nepaprasto jautrumo ir dvasios judrumo, kuriais jis reaguodavo į literatūrinius, socialinius, politinius ir turistinius įspūdžius su nepaprastu greitumu ir impulsyvumu. Daugelis svetimų rašytojų darė jam įtaką, bet labiausiai W. Scott (Skotas), V. Hugo, H. Balzac (Balzakas), E. Hoffmann (Hofmanas) ir Ch. Dickens (Dikensas). Nors Kraševskis turėjo didelį talentą, dėl nepaprasto gausumo ir skubos nesukūrė tobulų veikalų. Lygiai kaip nesukūrė ir originalaus lenkų romano (kai kurie lenkų literatūros istorikai jį laiko lenkų istorinio romano tėvu), bet jį pakėlė į tokį lygį ir jam lenkų literatūroje suteikė tokią reikšmę, kokią jis turėjo kitose Vakarų tautose ir kokią turi nūdien kaip populiariausias literatūrinis žanras. Į lenkų istorinį romaną Kraševskis įvedė naujų motyvų, kurie liudija jo neišsemiamą vaizduotę. Savo romanuose visomis apraiškomis atvaizdavo lenkų gyvenimą. Jis pirmas davė visos visuomenės meniškai sukurtą vaizdą.

Kraševskio raštai turėjo didelę reikšmę Lenkijos rašytojams, muzikams ir dailininkams. Juo sekė tokie lenkų rašytojai, kaip T. Jež, Ignacy Chodźko (Chodzka), H. Rzewuski (Žėvuskis), Władysław Syrokomla (Vladislovas Sirokohlė), Karol Szajnocha (Karolis Šainocha), Zenon Sierpiński (Sierpinski), Włodz. Wolski (Volskis) ir daugybė kitų. H. Sienkiewicz (Senkevičius) irgi iš jo paėmė kelis motyvus, kaip pvz., „Kryžiuočiai“.

Daugybė kompozitorių jo veikalų motyvais sukūrė kompozicijų. St. Moniuszko (Moniuška) *Vitolio raudai* parašė aštuonias dainas, neimant dėmesin kantatos „Milda“. Wł. Zelenki (Zelenskis) sukūrė

⁵ K. Doveika: Kraševskio ryšiai su Lietuva ir lietuvių literatūra. Literatūra ir kalba VI, Vilnius, 1962. P. 293–294.

operą „Stara baśń”, Ig. Paderewskis (Paderevskis) – operą „Manru” pagal jo „Chata za wsią”. M. Soltys sukūrė operą „Panie Kochanku” pagal to vardo Kraševskio apysaką iš Radvilų gyvenimo.

Didelę įtaką Kraševskis turėjo ir lenkų tapybai. Kraševskio romanus iliustravo E. Andriolli (*Stara baśń, Kunigas, Bajeczki, Chata za wsią*), J. Kossak (Kosakas), J. Chelminski (Chelminkis), W. Smokowski (Smokovskis)⁶, (*Vitolio rauda*), T. Rybkowski (Rybkovskis), F. Kostrzewski (Kostševskis), H. Mankiewicz (Mankevičius), A. Gawiński (Gavinskis), W. Wyslicki (Vyslickis), S. Ligon (Ligonas), E. Bartlowiejczyk (Bartloweičikas), L. Plinicz (Pliničius), J. Kocik (Kocikas).

Kurį laiką Kraševskis buvęs užmirštas, dabar pamažu atgauna savo reikšmę. Jau dabar pastebimas sugrįžimas prie Kraševskio tiek skaitytojų, ką liudija daugybė perspausdintų jo veikalų, tiek ir kritikos jo kūrybos nagrinėjimai.

J. I. Kraševskis, *Vitolio rauda*, Chicago, 1977, p. IX–XX.

---

⁶ Vincas Smakauskas, dailininkas ir grafikas, gimė 1797 m. Vilniuje, mirė 1876 m. Krikėnuose, Vilniaus apskr. Studijavo meną Vilniaus universitete prof. J. Rustemui vadovaujant, vėliau Petrapilio dailės akademijoje. Negalėdamas iš meno išgyventi, 1823–1829 m. Vilniuje baigė mediciną ir per 17 metų Varšuvoje vertėsi gydytojo praktika, laisvalaikiu tapydamas istoriniais siužetais paveikslus ir dirbdamas grafikos srityje. Bedraugaudamas su Ad. Mickevičium, jis susidomėjo Lietuvos praeitimi. A. Mickevičiaus prašomas, padarė dvi iliustracijas *Konradui Valenrodui*, kurios buvo pirmos iliustracijos, vaizduojančios Lietuvos praeitį pagal literatūrinį siužetą. Begyvendamas Varšuvoje, jis sukūrė 50 iliustracijų, užsklandų ir inicialų J. Kraševskio *Vitolio raudai*. Taip pat nupiešė 228 piešinius A. Mickevičiaus *Ponui Tadu*, tačiau jie niekad nebuvo panaudoti. V. Smakauskas laikomas raizinio medyje pradininku Lenkijoje ir Lietuvoje.